

เรื่อง
เผชิญความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์

กลุ่มที่ 1

การเตรียมการและการกำหนดท่าทีในการเจรจาต่อรองในระดับสากล

มองย้อนหลังการเจรจาในองค์การการค้าโลก
ไทยได้อะไร และเสียอะไร

(*WTO Negotiation in Hindsight: What Did We Gain and Lose?*)

โดย

ชุตินา บุญประภัสร์

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

ร่วมจัดโดย

มูลนิธิชัยพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กระทรวงพาณิชย์

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

และ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

สารบัญ

	หน้า
Executive Summary	v
1. บทนำ	1
2. ย้อนอดีตสู่แกตต์.....	1
3. การเจรจาการค้ารอบใหม่.....	3
4. กระบวนการเจรจา.....	7
5. ลำดับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในกระบวนการต่อรอง.....	11
6. ผลของการเจรจารอบอุรุกวัย (จัดตั้งองค์การการค้าโลก หรือ WTO).....	19
7. ผลประโยชน์ที่ไทยได้รับในการเข้าร่วมเป็นสมาชิก WTO.....	22
8. ไทยเสียอะไร	24
9. สรุป.....	25

WTO Negotiation in Hindsight: What Did We Gain and Lose?

Department of International Trade Negotiation

Executive Summary

Thailand joined the GATT exactly twenty years ago in 1982, just before the launching of the Uruguay Round. The main reason for joining was that we were an open economy and over 80% of our trade involved members of the GATT, which include our ASEAN neighbors with the only exception of Brunei. Moreover, non-tariff trade barriers such as AD and CVD were on the rise, threatening our exports. At the same time, the US was using section 301 (preferential tariffs granted to developing countries) as a tool to secure own trade benefits. Thus, multilateral rules can help protect a small country such as Thailand.

Our experience in negotiation during the Uruguay round reveals the importance of forging allies. The formation of the Cairns group played a very important role in pushing the interests of exporters in agricultural products against major economic powers. At the same time, we faced the reality that we can never be fully protected from bilateral pressures. We were forced into accepting TRIPS with the US threat of withdrawing GSP rights for our exports.

In hindsight, what we seemed to have gained from the Uruguay Round are as follows:

1. International trade rules that are -- at the least -- more fair and transparent than unilateral rules.
2. A dispute settlement procedure that became more efficient and effective as a result of the Uruguay Round agreement.
3. Rules on agricultural trade and subsidy that are a basis for future deeper and wider commitments.
4. The Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights Agreement that ensure effective protection of intellectual property rights in Thailand and thus, help attract foreign investment.
5. Clear rules on non-tariff barriers, in particular, anti-dumping that has become a major obstacle to cross-border trade.
6. Gradual liberalization of the Agreement on Textiles and Clothing.

At the same time, we have traded the following for the above concessions:

1. Market access agriculture and manufacturing products
2. Intellectual property protection that has been costly to implement as the scope of the coverage expanded markedly under the TRIPS agreement.
3. Market access in service industries in which we committed to maintain the status quo market access and to ensure national treatment in 10 service industries.
4. Legal reforms consistent with commitments and obligations.

To conclude, the Uruguay Round marks the beginning of opportunities and challenges for Thailand. As a small country, we have little choice but to participate in the multilateral forum. The private sector needs to be informed about the development in the WTO in order to be able adjust and adapt their businesses according to changing trade rules.

มองย้อนหลังการเจรจาในองค์การการค้าโลก ไทยได้อะไร และเสียอะไร

ชุตินา บุญยประภัสร์

1. บทนำ

หากจะมองย้อนหลังการเจรจาของไทยในองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) เพื่อมาประเมินว่าไทยได้อะไร และเสียอะไรในการเจรจา คงจะต้องย้อนหลังกลับไปถึงช่วงก่อนการจัดตั้ง WTO สมัยที่ยังเป็นยุคของแกตต์ (General Agreement on Tariffs and Trade : GATT) ซึ่งขณะนั้น เวทีนี้ยังมีฐานะเป็นเพียงข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ

ไทยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในแกตต์ตั้งแต่สมัยการเจรจารอบโตเกียวในช่วงปี 2516-2522 ซึ่งเป็นการเจรจาเพื่อลดภาษีศุลกากร ต่อมาเมื่อตระหนักถึงประโยชน์ และความสำคัญของแกตต์ ไทยจึงได้เข้าร่วมเป็นภาคีแกตต์ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2525 นับเป็นสมาชิกอันดับที่ 87 ก่อนที่จะมีการเปิดการเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบอุรุกวัยในปี 2529

บทความนี้จะนำเสนอประสบการณ์ของไทยที่ผ่านมาในการเจรจาการค้าหลายฝ่ายของแกตต์รอบอุรุกวัย เพื่อที่จะได้มองย้อนไปว่าการเจรจาในอดีตที่ผ่านมา มีกระบวนการเจรจาอย่างไรบ้าง ไทยได้ใช้กลยุทธ์การต่อรองอย่างไร ได้อะไร และเสียอะไร เพื่อที่จะได้นำบทเรียนจากอดีตมาเป็นแนวทางในการวางกลยุทธ์สำหรับเจรจาในเวทีการค้าโลกของไทยต่อไปในอนาคต

2. ย้อนอดีตสู่แกตต์

2.1 การจัดตั้งแกตต์

แกตต์หรือชื่อเต็มว่า ความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade: GATT) เกิดขึ้นเมื่อปี 2490 หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเป็นยุคที่ทุกประเทศต้องการฟื้นฟูเศรษฐกิจ การค้าโลกยังไร้กฎเกณฑ์ ทำให้ประเทศผู้นำที่ชนะสงครามพยายามที่จะปรับภาวะเศรษฐกิจโลก โดยมีแนวคิดที่จะจัดตั้งองค์การขึ้น 3 องค์การ คือองค์การที่จัดระบบควบคุมการเงิน (IMF), องค์การที่ให้เงินกู้เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ (World Bank) และองค์การควบคุมระเบียบการค้า (International Trade Organization หรือ ITO) ความพยายามดังกล่าวประสบความสำเร็จในสองส่วนแรก แต่การจัดตั้ง ITO ประสบ

ความล้มเหลวเนื่องจากสหรัฐฯ ไม่รับรองการจัดตั้ง ITO¹ อย่างไรก็ตามประเทศที่เข้าร่วมก่อตั้งองค์การดังกล่าวได้หาทางออกโดยพร้อมใจกันยอมรับแกตต์มาเป็นกฎเกณฑ์กำกับการค้าระหว่างประเทศแทน โดยในระยะเริ่มแรกมีสมาชิกเพียง 23 ประเทศ และต่อมาได้ขยายจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นจนถึง 123 ประเทศ ในช่วงสรุปผลปิดการเจรจารอบอุรุกวัย ก่อนที่จะจัดตั้งเป็นองค์การการค้าโลก

ทั้งนี้ แกตต์มีหลักการสำคัญคือ ต้องปฏิบัติต่อชาติอื่นๆ อย่างเท่าเทียมกัน กล่าวคือ ประเทศใดก็ตามจะเรียกเก็บภาษีศุลกากรหรือใช้มาตรการใดๆ กับสินค้านำเข้า ก็จะต้องไม่เลือกปฏิบัติระหว่างประเทศต่างๆ ที่ส่งสินค้าเข้ามา ต้องมีความโปร่งใสในการดำเนินนโยบายและมาตรการทางการค้า ต้องปฏิบัติต่อสินค้านำเข้าจากประเทศอื่นๆ เท่าเทียมกับสินค้าภายในของตน และที่สำคัญ คือ แกตต์มีการให้แต้มต่อแก่ประเทศกำลังพัฒนา เพื่อให้ 2 ใน 3 ของประเทศภาคีแกตต์ ซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนาได้รับการผ่อนปรนจากการปฏิบัติตามข้อกำหนดบางประการของแกตต์ เป็นต้น

2.2 การเข้าร่วมเป็นภาคีแกตต์ของไทย

ไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกลำดับที่ 87 โดยสมบูรณ์เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2525 ก่อนที่การเจรจารอบอุรุกวัยจะเริ่มต้นขึ้น โดยเหตุผลที่ไทยตัดสินใจสมัครเข้าเป็นภาคีแกตต์ในขณะนั้น สรุปได้ดังนี้

1. ไทยเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจเปิด การค้าระหว่างประเทศจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกในการพัฒนาและนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประเทศ การค้าของไทยกับประเทศภาคีแกตต์มี มูลค่ารวมทั้งหมดมากกว่า 80% ดังนั้น การได้เข้าร่วมเจรจาแลกเปลี่ยนภาษีศุลกากรกับประเทศภาคีแกตต์ จะเป็นช่องทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคการส่งออกของไทย

ทั้งนี้ เนื่องจากในช่วงนั้นการส่งออกของไทยยังคงพึ่งพาสินค้าหลักเพียงไม่กี่ชนิด มีตลาดส่งออกหลักเพียงไม่กี่แห่ง เช่น สหรัฐฯ ญี่ปุ่น และประชาคมยุโรป ไทยยังต้องพึ่งพาสินค้าทุนและวัตถุดิบจากต่างประเทศ รวมทั้งยังมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเทคโนโลยีและบุคลากรที่ขยายตัวไม่ทันกับการขยายตัวทางการค้า ประกอบกับขณะนั้น การค้าโลกมีแนวโน้มว่าจะมีการแข่งขัน และกีดกันการค้าที่ทวีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะการนำมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-Dumping : AD) และต่อต้านการอุดหนุนมาใช้ (Countervailing Duties : CVD) การที่สหรัฐฯ ใช้กฎหมายภายในประเทศ (มาตรา 301) เป็นเครื่องมือตอบโต้ทางการค้า การรวมกลุ่มเศรษฐกิจการค้าที่ขยายตัวออกไปในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ทำให้ไทยเห็นว่าเข้าร่วมเป็นภาคีแกตต์จะช่วยผลักดันให้การค้าระหว่างประเทศดำเนินไปภายใต้กฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและเป็นธรรม ส่งผลต่อเนื่องให้การส่งออกของไทยขยายตัวมากขึ้น

¹ รัฐสภาสหรัฐฯ ไม่นุมัติให้ความเห็นชอบการจัดตั้ง ITO เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการดำเนินการในรูปพหุภาคีของ ITO ขัดกับกฎหมาย Reciprocal Trade Agreements Act 1934 ของสหรัฐฯ ที่กำหนดให้ดำเนินการทำข้อตกลงการค้าเสรีในลักษณะต่างตอบแทน และจะเป็นการรุกรอนอำนาจการเจรจาการค้าและการกำหนดกฎระเบียบการค้าอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์กับฐานเสียงของตน

2. ไทยได้มีการเจรจาแลกเปลี่ยนสิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรไปบ้างแล้วในการเจรจารอบโตเกียว ถ้าหากจะเข้าเป็นภาคีแกตต์ก็อาจถือเอาข้อตกลงหย่อนต่างๆ ดังกล่าวเป็นข้อตกลงหย่อนที่ให้แก่ประเทศภาคีแกตต์เดิมได้ โดยไม่ต้องเจรจาอีก
3. การทำสัญญาการค้าต่างๆ ในกรอบงานของแกตต์เป็นการทำสัญญากับหลายประเทศพร้อมกัน แทนที่จะทำสัญญา 2 ฝ่ายที่ละประเทศ
4. ประเทศอาเซียนส่วนใหญ่เข้าเป็นภาคีแกตต์กันแล้ว ยกเว้น บรูไน และไทย
5. ไทยสามารถใช้แกตต์เป็นเวทีเจรจาเพื่อแก้ไขและยุติข้อพิพาททางการค้ากับประเทศใหญ่ๆ ซึ่งมีอำนาจทางเศรษฐกิจกดดันไทยให้ปฏิบัติตามโดยการใช้กฎหมายภายในประเทศมาขู่บังคับ เช่น การใช้มาตรา 301 ของสหรัฐฯ ทำให้ประเทศเล็กอย่างไทยจึงเสียเปรียบ เช่น กรณีปัญหาเรื่องที่ไทยห้ามนำเข้าบุหรี่ยี่ห้อต่างๆ และปัญหาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้มาตรา 301 ซึ่งไทยได้อาศัยแกตต์มาเป็นเกราะกำบังเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3. การเจรจการค้ารอบใหม่

3.1 จุดเริ่มต้นการเปิดรอบใหม่

ภายหลังการเจรจาแกตต์รอบโตเกียวสิ้นสุดลงในปี 2522 การค้าโลกเริ่มประสบภาวะเศรษฐกิจถดถอย ทำให้ประเทศภาคีซึ่งลดภาษีศุลกากรลงไปบ้างแล้วจากการเจรจารอบโตเกียว นำมาตรการที่มีใช้ภาษีมาใช้เพื่อปกป้องอุตสาหกรรมภายใน เช่น การใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด การใช้มาตรการต่อต้านการอุดหนุน เป็นต้น

ในขณะนั้น สหรัฐฯ ประสบกับภาวะเสียเปรียบดุลการค้ากับญี่ปุ่นอย่างรุนแรง สหรัฐฯ จึงเร่งรัดให้ญี่ปุ่นเจรจาแก้ไขปัญหาดุลการค้ากับตน โดยขอให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดภายใน แต่ญี่ปุ่นไม่ต้องการเจรจาโดยตรงกับสหรัฐฯ ในรูปแบบทวิภาคี จึงเสนอความเห็นให้มีการเจรจการค้าในรูปแบบพหุภาคีขึ้น โดยอ้างว่าเพื่อเปิดโอกาสให้ประเทศภาคีอื่นได้มีส่วนร่วมด้วย

ในปี 2526 ญี่ปุ่นจึงได้เสนอให้แกตต์จัดการประชุมเจรจการค้าในรูปแบบพหุภาคีรอบใหม่ขึ้น โดยรวมประเด็นต่างๆ ที่ได้มีการเจรจาในการเจรจารอบโตเกียวเข้าไว้ในระเบียบวาระการประชุมนี้ด้วย

สหรัฐฯ ซึ่งประสบปัญหาการแข่งขันทางการค้าในตลาดโลก ในขณะที่มีความก้าวหน้าด้านการค้าบริการเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากเป็นสาขาที่มีความได้เปรียบสูง และเป็นแหล่งรายได้เข้าประเทศที่สำคัญ จึงได้เสนอให้มีการพิจารณาจัดทำความตกลงว่าด้วยการค้าบริการระหว่างประเทศ ได้แก่ การค้าบริการสาขาต่างๆ เช่น การประกันภัย การธนาคาร การขนส่ง การโทรคมนาคม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอของสหรัฐฯ ถูกคัดค้านอย่างมากจากประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากอินเดีย และบราซิล ที่ให้เหตุผลว่าแกตต์มีอำนาจหน้าที่ดูแลเฉพาะการค้าสินค้าระหว่างประเทศ แต่ไม่มีอำนาจหน้าที่ดูแลในเรื่องการค้าบริการ นอกจากนี้ ขอบเขตของการค้าบริการไม่ชัดเจน ไม่

ระบุว่าครอบคลุมและรวมการค้าประเภทใดบ้าง จึงไม่เห็นตัวในการที่จะมีการพิจารณาประเด็นนี้ในการเจรจา รอบใหม่

ต่อมากลุ่มประเทศอาเซียนและกลุ่มประชาคมยุโรป ในระยะหลังเห็นด้วยว่าการค้าของโลกมีปัญหา อุปสรรคมาก จำเป็นต้องหาวิธีการผ่อนคลายความตึงเครียดหรือลดแรงกดดันทางการค้า โดยเฉพาะจากกลุ่ม ประชาคมยุโรปและสหรัฐฯ อาเซียนจึงได้แสดงท่าทีเห็นด้วยต่อการเสนอให้มีการเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบ ใหม่ขึ้น และได้เสนอให้แต่งตั้งการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสขึ้น เพื่อหารือประเด็นที่ต้องการเจรจา

ในที่สุดที่ประชุมใหญ่ประเทศภาคีแกตต์ (CONTRACTING PARTIES) สมัยที่ 40 ซึ่งประชุมใน เดือนพฤศจิกายน 2528 จึงได้ลงมติให้มีการประชุมเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบใหม่ และได้จัดตั้งคณะกรรมการเตรียมการเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบใหม่ (Preparatory Committee) ขึ้น โดยเริ่มประชุมครั้งแรกใน เดือนมกราคม 2529 เพื่อพิจารณาจัดทำร่างปฏิญญารัฐมนตรี (Ministerial Declaration) ซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์ และรูปแบบของการเจรจา ตลอดจนเรื่องต่างๆ ที่จะนำมาเจรจาในการเจรจารอบใหม่ โดยมี เลขาธิการแกตต์ (นาย Arthur A. Dunkel) เป็นประธานของที่ประชุมคณะกรรมการเตรียมการฯ

เนื่องจากการจัดทำปฏิญญารัฐมนตรีนี้เปรียบเสมือนก้าวแรกของการเจรจา ประเทศภาคีจึงจำเป็นต้อง ให้ความสำคัญต่อการจัดทำร่างปฏิญญารัฐมนตรีเป็นอย่างมาก และพยายามเจรจาเพื่อให้ปฏิญญารัฐมนตรี ครอบคลุมประเด็นซึ่งสะท้อนถึงความต้องการ และผลประโยชน์ของประเทศตนให้มากที่สุด

โดยในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงต้นเดือนกันยายน 2529 ประเทศสมาชิกหลายประเทศที่มีบทบาท แข่งขัน รวมทั้งไทย ได้รวมตัวกันจัดประชุมอย่างไม่เป็นทางการขึ้นเพื่อร่วมกันร่างปฏิญญารัฐมนตรี เพื่อเสนอ ต่อคณะกรรมการเตรียมการ โดยมีเอกอัครราชทูตสวีเดนทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม ซึ่งจุดสำคัญที่เป็น ประเด็นที่สมาชิกมีความเห็นแตกต่างกัน ได้แก่ สินค้าเกษตร สินค้าเกษตรเซตร้อน ทรัพย์สินทางปัญญา การ ลงทุน และการค้าบริการ โดยสมาชิกไม่สามารถตกลงในสาระสำคัญได้ และได้เสนอเป็นร่างในวงเล็บ เพื่อให้ที่ ประชุมระดับรัฐมนตรีตัดสินใจ

3.2 ปฏิญญารัฐมนตรี

ในที่สุดแกตต์ได้จัดการประชุมระดับรัฐมนตรีประเทศภาคีเพื่อเปิดการเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบ ใหม่ขึ้นเป็นรอบที่ 8 ที่เมืองปุนต้า เดลเอสเต้ ประเทศอูรุกวัย ระหว่างวันที่ 15-20 กันยายน 2529 โดยเรียก การเจรจารอบนี้ว่า การเจรจารอบอูรุกวัย มีกำหนดระยะเวลาการเจรจา 4 ปี กล่าวคือ จะต้องเจรจาให้แล้ว เสร็จในปี 2533 ซึ่งในการประชุมครั้งนี้มีรัฐมนตรีของประเทศภาคีเข้าร่วมประชุมประมาณ 75 ประเทศ

ที่ประชุมรัฐมนตรีได้มีมติรับรองปฏิญญารัฐมนตรี (Ministerial Declaration) ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ คือ

ส่วนแรก ส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศเปิดการเจรจาการค้าสินค้า โดยประเทศภาคีแกตต์เป็นผู้ ประกาศในฐานะสมาชิกแกตต์ มีวัตถุประสงค์ของการเจรจาดังนี้

1. ให้มีการค้าเสรีมากยิ่งขึ้น โดยการปรับปรุงเงื่อนไขการเข้าสู่ตลาด ด้วยการลดอุปสรรคทางการค้า ทั้งที่เป็นมาตรการภาษีศุลกากร และมาตรการที่ใช้ภาษีศุลกากร
2. ให้การค้าดำเนินไปภายใต้ระเบียบวินัยของแกตต์ที่มีประสิทธิผล และมีการใช้บังคับอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ปรับปรุงให้ระบบแกตต์มีการสนองตอบต่อสภาวะเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปมากขึ้น
4. ให้มีความร่วมมือทั้งในระดับในชาติ และระดับระหว่างประเทศควบคู่กันไป เพื่อให้การดำเนินนโยบายการค้า และนโยบายเศรษฐกิจมีความสอดคล้องกันมากยิ่งขึ้น

ส่วนที่สอง ส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศเปิดการเจรจาการค้าบริการ โดยรัฐมนตรีที่ไปร่วมประชุมเป็นผู้ประกาศเปิดการเจรจาการค้าบริการ ดังนั้น จะเห็นว่าในทางนิตินัยแกตต์จึงมิได้เป็นผู้ประกาศเปิดการเจรจาการค้าบริการ ดังเช่นการเปิดเจรจาการค้าสินค้า เนื่องจากความตกลงแกตต์ยังมิได้ครอบคลุมถึงการค้าบริการ นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติการเจรจาจะกระทำภายใต้แกตต์ ซึ่งในขณะนั้นยังไม่ทราบว่าจะนำผลการเจรจาการค้าบริการมารวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของผลการเจรจาภายใต้แกตต์หรือไม่ โดยวัตถุประสงค์ของการเจรจาการค้าบริการ มีดังนี้

- จัดทำระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับการค้าบริการระหว่างประเทศ เพื่อให้การค้าบริการของโลกขยายตัวและเป็นไปอย่างเสรี
- เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศภาคี โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา

ในการนี้ ได้จัดตั้งองค์กรสำหรับการเจรจาเรียกว่า คณะกรรมการเจรจาการค้า (Trade Negotiations Committee – TNC) เพื่อดำเนินการเจรจา โดยมีองค์ประกอบ 2 คณะ คือ

- กลุ่มเจรจาวาด้วยการค้าสินค้า (Group of Negotiations on Goods – GNG) มีหน้าที่ดำเนินการตามโครงการเจรจา ดังที่ระบุไว้ในปฏิญญารัฐมนตรีที่เปิดการเจรจารอบอุรุกวัย นอกจากนี้ กลุ่มเจรจານี้ยังได้จัดตั้งกลุ่มเจรจา (Group of Negotiations) ในแต่ละเรื่องภายใต้ปฏิญญารัฐมนตรี และองค์การเพื่อทำหน้าที่ควบคุมตรวจตราการปฏิบัติตามพันธกรณีว่าด้วยการคงสถานะ และการยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้า
- กลุ่มเจรจาวาด้วยการค้าบริการ (Group of Negotiations on Service – GNS) มีหน้าที่ดำเนินการตามโครงการเจรจาเรื่องการค้าบริการ ดังที่ระบุในปฏิญญารัฐมนตรี

3.3 เรื่องที่เจรจาในรอบอุรุกวัย

เรื่องที่เจรจภายใต้ปฏิญญารัฐมนตรีรอบอุรุกวัยจึงมีทั้งสิ้น 15 เรื่อง เป็นเรื่องภายใต้การเจรจาการค้าสินค้า 14 เรื่อง และภายใต้การเจรจาการค้าบริการ 1 เรื่อง ดังนี้

การเปิดตลาด 6 เรื่อง คือ

1. ภาษีศุลกากร - ให้มีการลด/เลิกภาษีศุลกากร เพื่อให้การค้าของโลกมีความเสรียิ่งขึ้น
2. มาตรการที่มีใช้ภาษีศุลกากร - ให้มีการลด/เลิกการใช้มาตรการทางการค้าที่มีใช้ภาษีศุลกากรซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการค้า
3. สินค้าเกษตร - ให้การค้าสินค้าเกษตรเป็นไปโดยเสรี มีระเบียบวินัย ให้การค้าสินค้าเกษตรให้เข้ามาอยู่ในกรอบแห่งกฎข้อบังคับของแกตต์ที่จะต้องปรับปรุงให้เข้มแข็งและนำมาใช้ปฏิบัติอย่างได้ผล รวมทั้ง ยังปรับปรุงสภาวะการแข่งขันให้มีความเป็นธรรม โดยการลดการอุดหนุนทั้งการอุดหนุนภายในและการอุดหนุนการส่งออก
4. สิ่งทอและเสื้อผ้า - ให้การค้าสิ่งทอและเสื้อผ้าเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของแกตต์โดยอยู่บนรากฐานของกฎข้อบังคับ และระเบียบวินัยของแกตต์ซึ่งจะต้องปรับปรุงให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นเพื่อให้การค้าสิ่งทอและเสื้อผ้าเป็นไปอย่างเสรี
5. สินค้าเกษตรเขตร้อน - ให้มีการเจรจา/เลิกมาตรการต่างๆ ทั้งด้านภาษีศุลกากร และที่มีใช้ภาษีศุลกากรของสินค้าเกษตรในประเทศเขตร้อน เพื่อให้การค้าดำเนินไปอย่างเสรีซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศกำลังพัฒนา
6. สินค้าจากทรัพยากรธรรมชาติ - มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับสินค้าเกษตรเขตร้อน โดยเน้นสินค้าประมง และแร่ธาตุ

กฎระเบียบทางการค้า 6 เรื่อง คือ

1. บทบัญญัติของแกตต์ - เพื่อทบทวนบทบัญญัติและระเบียบวินัยของแกตต์ที่มีอยู่ในปัจจุบันให้กระชับรัดกุมยิ่งขึ้น
2. ความตกลงย่อยอันเป็นผลจากการเจรจาจบที่แล้ว - เพื่อปรับปรุง ทำความเข้าใจ หรือขยายความตกลงต่างๆ ที่ได้เจรจากันในรอบโตเกียวให้ชัดเจนขึ้น
3. มาตรการคุ้มกัน - เพื่อปรับปรุง กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการใช้มาตรการคุ้มกันที่ชัดเจนและโปร่งใส เพื่อเสริมสร้างระบบแกตต์ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น
4. การอุดหนุนและมาตรการตอบโต้ - เพื่อปรับปรุงกฎระเบียบของ GATT เกี่ยวกับการให้การอุดหนุน และการใช้มาตรการตอบโต้ ให้มีความชัดเจนและเป็นธรรม
5. การยุติข้อพิพาททางการค้า - เพื่อปรับปรุง และเสริมสร้างกฎข้อบังคับและวิธีปฏิบัติในกระบวนการยุติข้อพิพาทให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น
6. การดำเนินงานของระบบแกตต์ - เพื่อเสริมสร้างระบบการควบคุมตรวจตราภายใน แกตต์เพื่อให้สามารถติดตามนโยบายและวิธีปฏิบัติทางการค้าของประเทศภาคได้โดยสม่ำเสมอ และส่งเสริมให้

แกตต์มีบทบาทเกื้อกูลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจของโลกมากขึ้น โดยการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะด้านการเงิน และการคลัง

เรื่องใหม่ 3 เรื่อง คือ

1. สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า - เพื่อให้มีการจัดทำข้อบังคับและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นใหม่ตามความเหมาะสม เพื่อลดอุปสรรคและการบิดเบือนทางการค้าระหว่างประเทศ โดยคำนึงถึงความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเพื่อแก้ไขปัญหาการค้าสินค้าปลอมแปลงระหว่างประเทศ
2. มาตรการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้า - เพื่อจัดทำร่างบทบัญญัติเพิ่มเติมจากมาตราต่าง ๆ ของความตกลงแกตต์ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน เพื่อมิให้จำกัดและบิดเบือนการค้า
3. การค้าบริการ - เพื่อจัดทำร่างระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับการค้าบริการระหว่างประเทศ ให้เป็นไปอย่างเสรีและเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าทุกประเทศ

4. กระบวนการเจรจา

4.1 โครงสร้างการเจรจารอบอุรุกวัย

สามารถแบ่งการประชุมเจรจาในรอบอุรุกวัยได้เป็น 2 ระดับ ดังนี้

(1) การประชุมระดับรัฐมนตรี ซึ่งจัดขึ้น 2 ปี หนึ่งครั้ง เพื่อให้ผู้แทนระดับรัฐมนตรีของประเทศภาคีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดแนวทางการเจรจาของแกตต์ในเรื่องที่สำคัญ โดยในการเจรจารอบอุรุกวัยมีการประชุมระดับรัฐมนตรี ดังนี้

ครั้งที่ 1 เดือนกันยายน 2529 ที่เมืองปุนตา เดล เอสเต ประเทศอุรุกวัย เพื่อเปิดการเจรจาโดยรัฐมนตรีการค้าที่เข้าร่วมประชุมได้ลงนามในปฏิญญารัฐมนตรีกำหนดขอบเขตในการเจรจา เรียกว่าปฏิญญารอบอุรุกวัย กำหนดเป้าหมายการเจรจาไว้ 4 ปี

ครั้งที่ 2 เดือนธันวาคม 2531 ที่นครมอนทรีออล ประเทศแคนาดา เพื่อทบทวนผลการเจรจากลางรอบ (Mid Term Review) และกำหนดแนวทางสำหรับเจรจาในช่วง 2 ปีหลัง

ครั้งที่ 3 เดือนเมษายน 2532 ที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เนื่องจากการประชุมครั้งที่ 2 ไม่สามารถหาข้อสรุปได้ จึงให้จัดประชุมครั้งนี้เพื่อกำหนดแนวทางสำหรับการเจรจาตามที่ได้รับมอบหมาย

ครั้งที่ 4 เดือนธันวาคม 2533 ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม เพื่อเปิดการเจรจาให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และลงนามในข้อตกลงผลการเจรจา แต่ปรากฏว่าที่ประชุมไม่สามารถหาข้อยุติเรื่องสินค้าเกษตรได้ โดยเฉพาะประเด็นในเรื่องการลดการอุดหนุนการผลิต และการส่งออกสินค้าเกษตร เนื่องจากความเห็นที่ต่างกันมากระหว่างฝ่ายประชาคมยุโรปกับฝ่ายสหรัฐฯ และกลุ่มแครีนส์ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศผู้ส่งออกสินค้า

เกษตร จึงมีผลให้การเจรจาทุกเรื่องหยุดชะงัก ที่ประชุมจึงมีมติให้ขยายการเจรจาออกไป และมอบให้เลขาธิการแกตต์หารือกับประเทศภาคี เพื่อหาข้อยุติต่อไป

ครั้งที่ 5 เดือนเมษายน 2537 ณ เมืองมาร์ราเกช ประเทศมอริสโก เพื่อปิดการเจรจารอบอุรุกวัย และลงนามในกรรมสารสุดท้ายสรุปผลการเจรจารอบอุรุกวัย และจัดตั้งองค์การการค้าโลก นับรวมเวลาการเจรจาทั้งสิ้น 8 ปี

(2) การประชุมระดับเจ้าหน้าที่ ซึ่งจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำที่นครเจนีวาในช่วงของการเจรจารอบอุรุกวัย เพื่อให้ผู้แทนประเทศภาคีทั้งในระดับเอกอัครราชทูตที่ประจำอยู่ ณ นครเจนีวา หรือเจ้าหน้าที่จากเมืองหลวง ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านเทคนิค ได้ประชุมเจรจากันในเรื่องต่างๆ ตามที่ได้รับมติมาจากการประชุมระดับรัฐมนตรี เช่น

- การประชุมกลุ่มเจรจา 14 กลุ่ม เพื่อพิจารณาเรื่องต่างๆ ที่กล่าวข้างต้น ประชุมประมาณกลุ่มละ 10 ครั้งต่อปี นอกจากนี้กลุ่มเจรจาแต่ละกลุ่มยังแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ หรือคณะทำงานเพื่อพิจารณาเรื่องต่างๆ ในรายละเอียด เช่น คณะทำงานด้านสุขอนามัยภายใต้กลุ่มเจรจาเรื่องสินค้าเกษตร เป็นต้น
- การประชุมคณะกรรมการเจรจาการค้า (Trade Negotiations Committee—TNC) ซึ่งทำหน้าที่กำกับดูแลการเจรจาในภาพรวม
- การประชุมกลุ่มเจรจาวาด้วยการค้าสินค้า (Group of Negotiations on Goods—GNG) ทำหน้าที่กำกับดูแลการเจรจาของกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวกับการค้าสินค้า
- การประชุมกลุ่มเจรจาวาด้วยการค้าบริการ (Group of Negotiations on Service—GNS) ทำหน้าที่กำกับดูแลการเจรจาในส่วนของการค้าบริการ

4.2 การต่อรองแลกเปลี่ยนผลประโยชน์

ในส่วนของประเทศไทย การที่คู่เจรจาบางประเทศมีอำนาจต่อรองที่สูงกว่าไทย และมีฐานะได้เปรียบดุลการค้าไทย ทำให้ในการเจรจาไทยต้องมองผลประโยชน์ของชาติโดยรวม มากกว่ามองเจาะจงไปเป็นรายสินค้า รวมทั้งยังต้องวางกลยุทธ์ในการหาพันธมิตรที่จะเพิ่มอำนาจต่อรองของไทยในการเจรจา

เช่น ในเรื่องสินค้าเกษตร ในฐานะที่ไทยเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตร และไม่มียกประมาณมากพอที่จะให้การช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถขายสินค้าเกษตรในตลาดโลกในราคาต่ำเพื่อแข่งกับผลผลิตส่วนเกินของประเทศมา และสหรัฐฯ ได้ จึงต้องพยายามผลักดันให้ประเทศเหล่านี้ยกเลิกมาตรการอุดหนุนสินค้าเกษตร และผลักดันให้มีการเปิดเสรีสินค้าเกษตร อย่างไรก็ตาม ไทยไม่มีอำนาจต่อรองมากพอที่จะไปเจรจากับประเทศใหญ่กว่า เช่น ประชาคมยุโรป ญี่ปุ่น หรือสหรัฐฯ เป็นต้น ไทยจึงได้ใช้กลยุทธ์เข้าร่วมกับกลุ่มแคร์นส์ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับประเทศขนาดใหญ่

การเจรจาในกรอบพหุภาคีจึงจำเป็นต้องมีการประสานผลประโยชน์ระหว่างประเทศภาคีที่เข้าร่วมการเจรจา ประเทศหนึ่ง ๆ ต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ จะหวังแต่ประโยชน์ข้างเดียวคงไม่ได้ แต่เป็นลักษณะที่ทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน จึงจะทำให้การเจรจาสำเร็จลงได้

ตัวอย่างของการต่อรองระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น

4.2.1 การเจรจาสินค้าเกษตร

การเจรจาสินค้าเกษตรในรอบอุรุกวัย เป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ของ 3 กลุ่มใหญ่ คือ

(1) **ประชาคมยุโรป** มีการอุดหนุนภายในเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผ่านนโยบายเกษตรร่วม (Common Agriculture Policy: CAP) ทำให้ประชาคมยุโรปมีการผลิตสินค้าเกษตรมากจนต้องระบายผลผลิตส่วนเกินไปยังตลาดโลก โดยขายสินค้าเกษตรในตลาดโลกในราคาต่ำกว่าประเทศอื่น ประชาคมฯ จึงไม่ต้องการให้มีการเปิดเสรี หรือลดเลิกการอุดหนุนสินค้าเกษตรที่เข้มงวดเกินไป เพราะเกรงว่าจะไปกระทบกับการดำเนินนโยบายภายในของประชาคมฯ

(2) **สหรัฐอเมริกา** ต่อด้านนโยบายเกษตรร่วมของประชาคมฯ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังนำมาตรการอุดหนุนมาใช้เพื่อแข่งขันกับสินค้าเกษตรของประชาคมฯ จึงพยายามเรียกร้องให้มีการเปิดเสรีสินค้าเกษตรเพื่อผลักดันให้ประชาคมยุโรปลดเลิกการอุดหนุน

(3) **กลุ่มแครนส์ (Crains Group)**

กลุ่มแครนส์ หรือกลุ่มประเทศผู้ค้าสินค้าเกษตรอย่างเป็นทางการ แรกเริ่มจัดตั้งประกอบด้วยผู้ส่งออกสินค้าเกษตร 14 ประเทศ ได้แก่ แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฟิจิ ฮังการี อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ บราซิล อาร์เจนตินา อุรุกวัย ชิลี โคลัมเบีย และไทย มารวมตัวกัน โดยการรวมตัวครั้งแรกเริ่มต้นที่ประเทศไทย เนื่องจากประเทศเหล่านี้ได้รับผลกระทบอย่าง รุนแรงจากการที่ข้างตัวใหญ่ 2 ตัว คือ ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ซึ่งขณะนั้น ได้ออกนโยบายอุดหนุนสินค้าเกษตรที่เรียกว่า Common Agricultural Policy (CAP) ส่งผลทำให้สหรัฐอเมริกาได้รับผลกระทบกระเทือน ฝ่ายรัฐสภา หรือนิติบัญญัติของสหรัฐฯ จึงได้ออกกฎหมายเกษตรฉบับสำคัญ คือ Farm Act ออกมาบ้าง เพื่อพิทักษ์ปกป้องเกษตรกรของตน

การกระทำของประเทศยักษ์ใหญ่ 2 ประเทศ ได้ส่งผลให้ประเทศเล็กๆ เช่น ไทย ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง เข้าทำนองข้างชนกัน หญ้าแพรกแหลกกลาญ ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงเป็นฝ่ายริเริ่มโดยพยายามหามิตรทางการค้า ที่มีลักษณะ แนวทาง และวัตถุประสงค์เดียวกันในเรื่องสินค้าเกษตร คือเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรขนาดกลาง ที่ไม่ได้มีเงินอุดหนุนมากมายที่จะให้แก่เกษตรกรเช่นรัฐบาลของสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป แต่ต้องการผลักดันให้ประเทศคู่ค้าเปิดตลาดสินค้าเกษตรและลดการอุดหนุน ดังนั้น ในเดือนกรกฎาคม 2529 ไทยจึงได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับเจ้าหน้าที่กลุ่ม 14 ขึ้นที่เมือง พัทยา โดยได้มีการหารือกันระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกลุ่ม 14 ว่า กลุ่มควรกำหนดบทบาท และทำอย่างไร ในการเจรจาสินค้าเกษตรในรอบอุรุกวัย ผลของการประชุมที่พัทยา ทำให้เกิดการประชุมครั้งที่ 2 ในระดับรัฐมนตรีที่เมืองแครนส์ ประเทศออสเตรเลีย และเกิดการจัดตั้งเป็นกลุ่มแครนส์ขึ้น โดยหลังจากนั้น กลุ่มแครนส์ได้จัดการประชุมใน

ระดับรัฐมนตรีเป็นประจำทุกปี โดยประเทศสมาชิกเวียนกันเป็นเจ้าภาพ ไทยเองก็ได้เคยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับรัฐมนตรีกลุ่มเศรษฐกิจหลายครั้ง เช่น จัดที่เชียงใหม่ และที่กรุงเทพฯ

กลุ่มเศรษฐกิจกลายเป็นกลุ่มประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรที่มีบทบาทนำในการเจรจาอบอุรุกวัย โดยมีเป้าหมายเพื่อผลักดันให้ประเทศภาคีเปิดเสรีสินค้าเกษตร เป็นกลุ่มที่มีเสียงดังพอสมควร สามารถสร้างอำนาจต่อรองกับประเทศใหญ่ๆ เช่น ประชาคมยุโรป และสหรัฐอเมริกาได้ กลยุทธ์ในการเจรจาของกลุ่มนี้ คือการออกเดินสายไปพบปะหารือ ยื่นเอกสารท่าทีของกลุ่มกับประเทศซึ่งมีอิทธิพลในแกตต์ เช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประชาคมยุโรป เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น ในช่วงกลางปี 2536 ซึ่งเป็นช่วงที่ภาคีแกตต์ต้องการพลังกดดันทางการเมือง เพื่อให้การเจรจาสามารถหาข้อยุติได้ในปลายปี 2536 กลุ่มเศรษฐกิจได้จัดประชุมระดับรัฐมนตรี ครั้งที่ 12 ขึ้นระหว่างวันที่ 26-27 มิถุนายน 2536 ณ กรุงเทพฯ เพื่อกำหนดแนวทางร่วมกันของกลุ่มในการผลักดันการเจรจาอบอุรุกวัยให้จบลงภายในปี 2536 โดยเน้นความสำคัญของเรื่องสินค้าเกษตร และได้จัดทำแถลงการณ์ร่วมยื่นต่อกลุ่มประเทศมหาอำนาจ (G7) ทั้งนี้ หลังเสร็จสิ้นการประชุม รัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ของออสเตรเลีย รองนายกรัฐมนตรีของไทย และรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรของอาร์เจนตินา ได้เดินทางไปยื่นแถลงการณ์ร่วมต่อนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นในฐานะเจ้าภาพจัดการประชุมกลุ่ม G7 ณ กรุงโตเกียว

4.2.2 การเปิดตลาดสินค้าอุตสาหกรรม

กลุ่ม QUAD หรือ กลุ่มประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย สหรัฐฯ ประชาคมยุโรป แคนาดา และญี่ปุ่น ได้เรียกร้องให้ประเทศอื่นๆ เข้าร่วมในการลด/ยกเลิกภาษีศุลกากรในรายการสินค้าต่างๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของสินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งกลุ่ม QUAD สามารถลดภาษีบางรายการลงได้เหลือ 0

ในขณะที่ข้อเสนอนี้สร้างความลำบากใจให้ประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งไทย ซึ่งมีศักยภาพการพัฒนาและผลประโยชน์ในเรื่องสินค้าอุตสาหกรรมน้อยกว่าประเทศพัฒนาแล้ว ดังนั้น เพื่อความสมดุลในการเจรจาประเทศกำลังพัฒนาจึงพยายามผลักดันให้ประเทศพัฒนาแล้วตระหนักถึงความสำคัญของการเจรจาเปิดตลาดในด้านอื่นๆ เช่น เกษตร และสิ่งทอไปพร้อมๆ กันด้วย

4.2.3 การค้าบริการ

เบื้องหลังการนำเรื่องการค้าบริการเข้ามาในการเจรจาอบอุรุกวัยเป็นเพราะสหรัฐฯ มีปัญหาขาดดุลการค้าเป็นจำนวนมาก จึงต้องพยายามชักชวนให้ประเทศอื่นๆ ดำเนินนโยบายการค้าเสรีในเรื่องนี้ให้มากขึ้น เนื่องจากสหรัฐฯ ได้รับรายได้จากการขยายบริการประมาณ 2 ถึง 3 เท่าตัวของรายได้ที่ได้จากการขายสินค้า

ในขณะที่เรื่องการค้าบริการยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับไทยในขณะนั้น จึงยังไม่พร้อมที่จะเจรจาแต่ต้องการศึกษาอย่างรอบคอบ ไทยจึงต้องหาพรรคพวกในการเจรจาเป็นประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งอยู่ในสถานะเดียวกัน

4.2.4 ทรัพย์สินทางปัญญา

ช่วงของการเจรจาอบอุรุกวัยเป็นช่วงที่สหรัฐฯ พยายามนำมาตราการค้าฝ่ายเดียว เช่น การใช้มาตรา 301 หรือการให้สิทธิพิเศษทางภาษี (GSP) มาเป็นเครื่องมือกดดันไทย และประเทศกำลังพัฒนาให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเมื่อไทยพิจารณาแล้วเห็นว่าการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นกระแสโลกที่ไทยคงไม่ออกหัดทานได้ ประกอบกับการต่อสู้ในเวทีพหุภาคีจะทำให้ไทยเสียประโยชน์น้อยกว่าการต่อสู้กับสหรัฐฯ อย่างโดดเดี่ยว ไทยจึงใช้วิธีการเจรจาในเขตตัวในลักษณะร่วมกันเป็นกลุ่มระหว่างประเทศกำลังพัฒนาซึ่งอยู่ในสถานะเดียวกันช่วยกันเจรจาท่อรองกับประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐฯ

4.3 การเตรียมความพร้อมภายในประเทศ

ขณะเดียวกับที่ไทยต้องเผชิญหน้าเจรจากับต่างชาติในเวทีเขตตัว หน่วยงานภายในประเทศก็มีการเตรียมความพร้อมและทำงานประสานกันภายในเพื่อพิจารณาว่า ไทยจะนำอะไรไปเป็นข้อแลกเปลี่ยนในการเจรจาท่อรองทางการค้า โดยพยายามมองในภาพรวมผลประโยชน์ของประเทศ เช่น ต่อรองให้สหรัฐฯ เปิดตลาดสินค้าเกษตร แลกเปลี่ยนกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินนโยบายภายในสำหรับการเข้าร่วมการเจรจาอบอุรุกวัย เช่น ตั้งคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนาของสหประชาชาติและข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า และตั้งคณะกรรมการเจรจาท่อรองการค้าหลายฝ่ายอบอุรุกวัย รวม 6 คณะ ได้แก่ คณะกรรมการว่าด้วยสินค้าเกษตร คณะกรรมการว่าด้วยการเข้าสู่ตลาด คณะกรรมการว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา คณะกรรมการว่าด้วยการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้า คณะกรรมการว่าด้วยการค้าบริการ และคณะกรรมการว่าด้วยระบบและการทำงานของเขตตัว ตลอดจนมีการประชุมหารือระหว่างผู้เชี่ยวชาญ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน นักธุรกิจ และนักวิชาการ เพื่อระดมความเห็นเกี่ยวกับแนวนโยบายการเจรจาท่อรองการค้าอบอุรุกวัย

5. ลำดับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในกระบวนการต่อรอง

ช่วงปี 2531

การทบทวนผลการเจรจากลางรอบ ณ นครมอนทรีออล ประเทศแคนาดา เพื่อทบทวนความคืบหน้าผลการเจรจาที่ผ่านมา 2 ปี โดยประสงค์จะผลักดันให้สำเร็จตามเป้าหมาย 4 ปีที่รัฐมนตรีตั้งไว้

ช่วงปี 2533

การเจรจาซึ่งเดิมกำหนดไว้ว่าจะสรุปปิดรอบได้ใน 4 ปี ในการประชุมระดับรัฐมนตรีที่กรุงบรัสเซลส์ในปี 2533 แต่ที่ประชุมไม่สามารถหาข้อยุติได้ เนื่องจากภาคียังมีความเห็นต่างกันหลายเรื่อง โดยเฉพาะในเรื่องการลดการอุดหนุนการผลิตและการส่งออกสินค้าเกษตร แบ่งเป็นประชาคมยุโรปฝ่ายหนึ่ง กับสหรัฐฯ และกลุ่มแครีนส์อีกฝ่ายหนึ่ง จึงมีผลให้การเจรจาทุกเรื่องหยุดชะงักลง ที่ประชุมจึงต้องขยายระยะเวลาการเจรจาออกไป

มิถุนายน 2534

การเจรจาได้เริ่มต้นอีกครั้งหนึ่งในเดือนมิถุนายน 2534 หลังจากที่สหรัฐฯ ได้รับมอบอำนาจการเจรจา Fast Track จากรัฐสภา (กล่าวคือ ฝ่ายบริหารของสหรัฐฯ สามารถเจรจาเพื่อทำความตกลงทวิภาคีหรือพหุภาคีในการเจรจาการค้ารอบอุรุกวัยได้ และเมื่อเสนอต่อรัฐสภาแล้ว รัฐสภาจะพิจารณาเพื่อลงมติ "เห็นด้วย" หรือ "ไม่เห็นด้วย" เท่านั้น ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงความตกลงดังกล่าวได้) เลขานุการแกดต์ได้เริ่มดำเนินการหารือกับประเทศต่างๆ เพื่อหาข้อยุติในเรื่องสำคัญๆ ที่ยังคงตกลงกันไม่ได้ โดยรวมกลุ่มเจรจาต่างๆ เข้าเป็น 7 เรื่อง ได้แก่

1. เรื่องการเปิดตลาด²
2. เรื่องการค้าสิ่งทอและเสื้อผ้า
3. เรื่องสินค้าเกษตร
4. เรื่องกฎระเบียบทางการค้า³
5. เรื่องทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า
6. เรื่องการค้าบริการ
7. เรื่องสถาบันการค้าระหว่างประเทศ ได้แก่ เรื่องระบบการดำเนินงานของ GATT เรื่องกระบวนการยุติข้อพิพาท และเรื่องการจัดตั้งองค์การทางการค้า

15 ธันวาคม 2534

การหารือของเลขานุการแกดต์ในเรื่องต่างๆ ยกเว้นเรื่องสินค้าเกษตร ได้คืบหน้าไปมาก แต่ประเทศภาคียังไม่พร้อมที่จะทำความตกลงขั้นสุดท้าย เนื่องจากยังไม่สามารถหาข้อยุติเรื่องสินค้าเกษตร ซึ่งติดค้างมาจากการประชุมที่กรุงบรัสเซลส์ได้ ในที่สุดเลขานุการแกดต์ได้ตัดสินใจเสนอเอกสารรวบรวมผลการเจรจาทั้ง 15 เรื่อง เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2534 (เอกสารนี้เรียกว่า "ร่างกรรมสารสุดท้าย หรือ Draft Final Act) เอกสารดังกล่าวเป็นผลมาจากการเจรจาของประเทศภาคี และในส่วนที่การเจรจายังตกลงกันไม่ได้ ประธานกลุ่มเจรจาได้ใช้ดุลยพินิจของตนในการเสนอข้อความในส่วนนั้นๆ ให้ประเทศภาคีพิจารณารับรอง ซึ่งประกอบด้วยผลการเจรจาทุกเรื่อง รวมทั้งการจัดตั้งองค์การการค้าพหุภาคี (Multilateral Trade Organization : MTO ในขณะนั้น) เพื่อทำหน้าที่กำกับกำกับการดำเนินการให้เป็นไปตามความตกลงฯ โดยระบุว่าการรับรองผลการเจรจาจะต้องรับทั้งหมดทุกเรื่อง (Single Undertaking) จะเลือกรับรองเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่ได้

² กลุ่มเจรจาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มเจรจาเรื่องภาษีศุลกากร กลุ่มเจรจาเรื่องมาตรการที่มีใช้ภาษีศุลกากร กลุ่มเจรจาเรื่องสินค้าทรัพยากรธรรมชาติ และกลุ่มเจรจาเรื่องสินค้าเขตร้อน

³ กลุ่มเจรจาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มเจรจาเรื่องการอุดหนุนและมาตรการตอบโต้ กลุ่มเจรจาเรื่องการต่อต้านการทุ่มตลาด กลุ่มเจรจาเรื่องมาตรการคุ้มกัน กลุ่มเจรจาเรื่องการตรวจสอบสินค้าก่อนส่งออก กลุ่มเจรจาเรื่องแหล่งกำเนิดสินค้า กลุ่มเจรจาเรื่องอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า กลุ่มเจรจาเรื่องการออกใบอนุญาตนำเข้า กลุ่มเจรจาเรื่องการประเมินราคาเพื่อการศุลกากร กลุ่มเจรจาเรื่องการจัดซื้อโดยรัฐ กลุ่มเจรจาเรื่องมาตรการต่างๆ ใน GATT และกลุ่มเจรจาเรื่องมาตรการการลงทุนที่เกี่ยวกับการค้า

ต้นปี 2535 – กลางปี 2535

ประเทศภาคีสถวนใหญ่ รวมทั้งไทย ซึ่งฉนิกกำลังกับสมาชิกอาเซียนอย่างใกล้ชิด สามารถรับร่างกรรมสารสุดท้ายเป็นพื้นฐานในการเจรจาเพื่อใหับรรลุข้อตกลง ยกเว้นประชาคมยุโรปที่ยังไม่ยอมรับร่างความตกลงเรื่องสินค้าเกษตร การเจรจาที่นครเจนีวาจึงหยุดชะงักลงอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม ประเทศภาคี 117 ประเทศไม่สามารถยอมใหัการเจรจาล้มเหลว เพราะการเจรจาในรอบนี้จะมีผลสำคัญต่อระบบการค้าโลกเป็นอย่างยิ่ง

เพื่อใหัการเจรจารอบอุรุกวัยปิดรอบลงได้ เลขธิการแกตต์ได้ประกาศยุบกลุ่มเจรจาต่างๆ ลง และแบ่งการเจรจาออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มที่ 1 : เจรจาเรื่องการเปิดตลาด

ได้แก่ ข้อเสนอการลดภาษีศุลกากร มาตรการที่มีใช้ภาษีศุลกากร และการลดการอุดหนุนสินค้าเกษตร ในขณะที่ได้มีการยื่นรายการสินค้าที่จะลดภาษีสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมแล้วประมาณ 30 ประเทศ แต่ในส่วนข้อเสนอการลดการอุดหนุนสินค้าเกษตรยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย เนื่องจากสหรัฐฯ และประชาคมยุโรปยังตกลงเรื่องการลดการอุดหนุนการส่งออก และการอุดหนุนภายในสินค้าเกษตรไม่ได้

(2) กลุ่มที่ 2 : เจรจาเรื่องการเปิดเสรีการค้าบริการ

เพื่อดูแลการแลกเปลี่ยนรายการที่จะเปิดเสรีการค้าบริการ ซึ่งมีการดำเนินการแล้วประมาณ 46 ประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ประชาคมยุโรปแสดงความไม่พอใจในรายการที่สหรัฐฯ เสนอ นอกจากนั้นแล้วประเทศพัฒนาแล้วก็ไม่พอใจรายการที่ประเทศกำลังพัฒนายื่นเปิดสาขาบริการ

(3) กลุ่มที่ 3 : เจรจาเรื่องการปรับภาษากฎหมายและความสอดคล้องระหว่างความตกลงเรื่องต่างๆ และการจัดตั้งองค์การการค้าพหุภาคีขึ้นมาทำหน้าที่ดูแลความตกลงต่างๆ

การเจรจามีวัตถุประสงค์จะปรับปรุงภาษาในความตกลงฉบับต่างๆ ให้สอดคล้องกันโดยไม่ให้มีผลกระทบต่อสาระของความตกลง

(4) กลุ่มที่ 4 : การพิจารณาในระดับ Trade Negotiations Committee หรือ TNC

เพื่อแก้ไขประเด็นสำคัญบางประเด็นในความตกลงที่สมาชิกเห็นพ้องกันว่าควรจะมีการปรับปรุง และการแก้ไขนั้นจะต้องไม่เป็นเหตุให้เปิดการเจรจาในเรื่องอื่นๆ ที่ได้ตกลงกันแล้ว

เมื่อดูจากภายนอกแล้วดูเหมือนว่าประชาคมยุโรป จะเป็นผู้ทำให้การเจรจาไม่คืบหน้าแต่โดยแท้จริงแล้วสหรัฐฯ เองก็มีปัญหา มาก และในการประชุมอย่างไม่เป็นทางการกับเลขธิการแกตต์ เมื่อต้นเดือนเมษายน ผู้แทนสหรัฐฯ ได้แสดงความลำบากใจดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในเรื่องการค้าบริการที่สหรัฐฯ ไม่สามารถให้การปฏิบัติเยี่ยงชาติที่รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (Most Favoured Nation Treatment : MFN) กับกิจการขนส่งทางเรือ และการเงิน นอกจากนั้นสมาคมผู้ผลิตยาของสหรัฐฯ ได้แสดงความไม่พอใจต่อความตกลงเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา

20 พฤศจิกายน 2535

แม้ว่าการเจรจามีที่ท่าว่าอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จในเร็ววัน เนื่องจากยังมีความแตกต่างทางความคิดเห็นของประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสหรัฐฯ และประชาคมยุโรปในเรื่องการลดการอุดหนุนสินค้าเกษตรก็ตาม ทางเจนีวาก็ยังคงมีการเจรจาอย่างต่อเนื่อง และผู้นำของสหรัฐฯ และประชาคมยุโรป ก็ได้ยืนยันเจตนารมณ์ว่า ประสงค์จะหาข้อยุติเพื่อจะปิดการเจรจาให้ได้ในปี 2535

ในที่สุดสหรัฐฯ และประชาคมยุโรป สามารถประนีประนอมปัญหาความขัดแย้งเรื่องกฎเกณฑ์ทางการค้าสินค้าเกษตรกันได้ โดยสหรัฐฯ ยอมลดเป้าหมายการอุดหนุนการส่งออกกลางจากร้อยละ 24 เป็นร้อยละ 21 ในเวลา 6 ปี ตามที่ประชาคมยุโรปต้องการ และได้จัดทำความตกลงสองฝ่ายที่เรียกว่า "ความตกลงแบลร์เฮาส์ (Blair House Accord : BHA) ยืนยันในเวทีการเจรจาการค้าหลายฝ่ายที่นครเจนีวา เพื่อขอแก้ไขร่างความตกลงสินค้าเกษตรในร่างกรรมสารสุดท้าย

21 พฤศจิกายน 2535 – 18 มกราคม 2536

ในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญในสหรัฐฯ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงประธานาธิบดีจากนายจอร์จ บุช เป็น นายบิล คลินตัน ทำให้ฝ่ายบริหารใหม่ของสหรัฐฯ ต้องการเวลาเพื่อศึกษางานที่ฝ่ายบริหารชุดเดิมของประธานาธิบดีบุชเจรจาไว้ และประกอบกับมีสาเหตุอีกหลายประการ เช่น

ในขณะที่ญี่ปุ่น และเกาหลียังไม่ต้องการเปิดตลาดข้าว และแคนาดายังต้องการคงมาตรการจำกัดการนำเข้าผลิตภัณฑ์นม

สหรัฐฯ ขอแก้ไขร่างกรรมสารสุดท้ายในหลายเรื่อง เช่น เรื่องมาตรการด้านสุขอนามัย อุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า องค์การการค้าพหุภาคี การต่อต้านการทุ่มตลาด การให้การอุดหนุน และทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า ซึ่งประเทศอื่นถือว่าเป็นข้อแก้ไขที่เปลี่ยนหลักการที่ได้ตกลงกันแล้ว จึงไม่มีการเจรจาในแก่นสาร

ประชาคมยุโรปและแคนาดาขอแก้ไขเรื่องการให้การอุดหนุน อินเดียขอแก้ไขเรื่องสิ่งทอและทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า

19 มกราคม 2536

เมื่อเห็นว่าการเจรจาไม่คืบหน้า เลขาธิการแกดต์ได้จัดประชุมคณะกรรมการเจรจาการค้า ณ นครเจนีวา เพื่อประเมินสถานะการเจรจา และพิจารณาแนวทางการดำเนินการต่อไปซึ่งสรุปได้ว่า ประเทศส่วนใหญ่ต้องการให้การเจรจาเสร็จสิ้นภายใน Fast Track Negotiation Authority ของสหรัฐฯ (1 มิถุนายน 2536) ซึ่งหมายความว่าฝ่ายบริหารของสหรัฐฯ จะต้องยื่นผลการเจรจาต่อรัฐสภาภายในวันที่ 1 มีนาคม 2536 เพื่อให้รัฐสภามีเวลาพิจารณาได้ภายใน 90 วัน ตามที่กฎหมายระบุไว้

20 มกราคม 2536

นายคลินตันซึ่งได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของสหรัฐฯ ทำพิธีรับตำแหน่งอย่างเป็นทางการ ฝ่ายบริหารชุดใหม่มีแนวโน้มที่จะดำเนินนโยบายการค้าที่แข็งกร้าวกว่าสมัยประธานาธิบดีบุชและปกป้องผลประโยชน์ของประเทศมากขึ้น และตั้งแต่เข้ารับตำแหน่ง รัฐบาลสหรัฐฯ ได้ใช้มาตรการต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาการค้าทวิภาคีกับประเทศต่างๆ เช่น

- ประกาศเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดสำหรับสินค้าเหล็กนำเข้าจาก 19 ประเทศซึ่งรวมถึง 7 ประเทศสมาชิกประชาคมยุโรปด้วย
- ประกาศที่จะให้ภาครัฐบาลเลิกซื้อสินค้าจากประชาคมยุโรป เพื่อตอบโต้ที่ประชาคมยุโรปมีกฎระเบียบการจัดซื้อโดยรัฐที่ไม่เป็นธรรมต่อบริษัทต่างชาติ

8 กุมภาพันธ์ 2536

กลุ่มเศรษฐีที่นครเจนีวารวมทั้งไทยได้ร่วมกันยกยกร่างหนังสือเพื่อยื่นให้นาย Micky Kantor ผู้แทนการค้าของสหรัฐฯ และ Sir Leon Brittan กรรมการการค้าประชาคมยุโรป เพื่อกระตุ้นให้ผู้นำทั้งสองเร่งรัดให้การเจรจาสำเร็จโดยเร็ว

10-12 กุมภาพันธ์ 2536

Sir Brittan กรรมการการค้าประชาคมยุโรป นำคณะผู้แทนไปเยือนสหรัฐฯ เพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับการเจรจาอบอุรุกวัย ซึ่งสรุปผลการหารือได้ดังนี้

(1) สหรัฐฯ ต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องการเจรจาอบอุรุกวัยโดยทันที เพื่อรักษาความต่อเนื่องของการเจรจาไว้ ทั้งนี้ สหรัฐฯ ต้องการให้การเจรจาด้านการเข้าสู่ตลาดมีผลเป็นที่น่าพอใจ และต้องการแก้ไขร่างกรมสารสุดท้ายบางส่วน โดยถือแน่วว่าความตกลงที่ดีไม่จำเป็นต้องเป็นไปอย่างเร่งด่วน

(2) ระหว่างที่คณะผู้แทนประชาคมยุโรป เยือนสหรัฐฯ ฝ่ายบริหารของสหรัฐฯ ได้ประกาศที่จะขอขยายอำนาจการเจรจา Fast Track ออกไป โดยยังไม่ได้ชี้แจงในรายละเอียด

(3) ในเรื่องปัญหาการค้าสองฝ่าย ฝ่ายสหรัฐฯ ได้ชี้แจงว่า การที่สหรัฐฯ ใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดสินค้าเหล็ก และใช้มาตรการตอบโต้เรื่องการจัดซื้อโดยรัฐ ไม่ควรมองว่าเป็นนโยบาย แต่เป็นผลจากการดำเนินการตามขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันมา ซึ่งฝ่ายประชาคมยุโรปเห็นว่าเป็นการยากที่จะให้การเจรจาพหุภาคีคืบหน้าไปได้ หากบรรยากาศของการค้าทวิภาคีเป็นไปในทางลบ

(4) ประชาคมยุโรปปรับทราบความต้องการของสหรัฐฯ ที่จะเห็นการเจรจาอบอุรุกวัยประสบผลสำเร็จ แต่เห็นว่า สหรัฐฯ ไม่ควรตั้งเงื่อนไขเพิ่มเติมที่จะทำให้การเจรจาต้องล่าช้าออกไป ประชาคมยุโรปต้องการเจรจาท้าข้อตกลงกับสหรัฐฯ ก่อนที่จะส่งสัญญาณให้มีการเจรจาต่อไปที่เจนีวา

18 กุมภาพันธ์ 2536

ออสเตรเลียเป็นแกนนำกร่างหนังสือขึ้นใหม่อีกครั้ง เพื่อยื่นต่อผู้นำของสหรัฐฯ และประเทศมหาอำนาจอื่นๆ โดยมีประเทศภาคี GATT ประมาณ 40 ประเทศรวมทั้งไทย ร่วมกันพิจารณากร่าง เพื่อให้ประเทศมหาอำนาจเหล่านี้ได้ทราบความกังวลของประเทศภาคี GATT ในวงกว้างเกี่ยวกับความไม่คืบหน้าของการเจรจารอบอุรุกวัย และเรียกร้องให้ประเทศเหล่านี้รับผิดชอบในการเจรจา เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จโดยเร็ว

4 มีนาคม 2536

เลขาธิการแกตตีได้เชิญเอกอัครราชทูตของประเทศต่างๆ เข้าร่วมประชุม Green Room เพื่อประเมินความคืบหน้า และแนวทางการเจรจารอบอุรุกวัย สรุปผลได้ดังนี้

(1) ประเทศต่างๆ พุ่งความสนใจไปที่สหรัฐฯ หลังจากที่มิชชาว่ารัฐบาลสหรัฐฯ จะขอให้รัฐสภาพิจารณาขยายอำนาจการเจรจา Fast Track

(2) สหรัฐฯ แจ้งว่า มีความประสงค์ที่จะให้การเจรจารอบอุรุกวัยยุติโดยเร็ว แต่ต้องเป็นไปในแนวทางที่สหรัฐฯ เห็นว่าเหมาะสม ซึ่งฝ่ายบริหารของสหรัฐฯ กำลังเจรจากับรัฐสภา เพื่อขอขยายอำนาจการเจรจา Fast Track ซึ่งยังไม่มีกำหนดระยะเวลาแน่นอน การขยายเวลาครั้งนี้จะเป็นการขยายเวลาครั้งสุดท้าย และระยะเวลาขออำนาจการเจรจาจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์การเจรจาเรื่องการเข้าสู่ตลาด และความพร้อมของประเทศต่างๆ ในการเจรจากับสหรัฐฯ เรื่องข้อเสนอขอแก้ไขร่างกรรมสารสุดท้าย ทั้งนี้ ทุกฝ่ายคาดว่าหลังจากที่ได้ขยายอำนาจการเจรจา Fast Track แล้ว การเจรจารอบอุรุกวัยจะดำเนินต่อไปได้ และจะสามารถปิดรอบการเจรจาได้ในปี 2536

26 - 27 มิถุนายน 2536

นับตั้งแต่กลางปีนี้เป็นต้นมา ได้มีความเคลื่อนไหวในหลายด้านที่แสดงถึงความคืบหน้าของการเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบอุรุกวัย และพลังกดดันทางการเมืองที่ต้องการให้การเจรจาลิ้นสุดลงในปลายปี 2536 โดยกลุ่มแครนส์ได้จัดประชุมรัฐมนตรี ครั้งที่ 12 ขึ้น เมื่อวันที่ 26 -27 มิถุนายน 2536 ณ กรุงเทพฯ เพื่อกำหนดแนวทางร่วมกันของกลุ่มในการผลักดันการเจรจารอบอุรุกวัยให้จบลงภายในปี 2536 โดยเน้นความสำคัญของเรื่องสินค้าเกษตร และได้จัดทำแถลงการณ์ร่วมยื่นต่อกลุ่ม G7 โดยหลังเสร็จสิ้นการประชุม รัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ของออสเตรเลีย รองนายกรัฐมนตรีของไทย และรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรของอาร์เจนตินา ได้เดินทางไปยื่นแถลงการณ์ร่วมต่อนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นในฐานะเจ้าภาพจัดการประชุมกลุ่ม G7 ณ กรุงโตเกียว

30 มิถุนายน 2536

ฝ่ายนิติบัญญัติของสหรัฐฯ ได้ให้ความเห็นชอบการขยายเวลาตามอำนาจการเจรจารอบอุรุกวัยที่มอบให้แก่ฝ่ายบริหาร (Fast Track Authority) ออกไปจนถึงวันที่ 16 เมษายน 2537 ดังนั้น เพื่อให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีเวลาพิจารณาภายใน 120 วัน ฝ่ายบริหารของสหรัฐฯ จึงต้องนำผลการเจรจารอบอุรุกวัยเสนอต่อรัฐสภาเพื่อ

ลงมติเพียงรับ หรือไม่รับผลการเจรจาภายในวันที่ 15 ธันวาคม 2536 จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทุกฝ่ายพยายามผลักดันเพื่อสรุปผลการเจรจาให้ได้ภายในวันที่ 15 ธันวาคม 2536

5 กรกฎาคม 2536

หลังจากนาย Arthur Dunkel ครบวาระในตำแหน่งเลขาธิการ GATT ไปเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2536 ที่ประชุมคณะกรรมการเจรจาการค้า (TNC) ได้มีมติเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2536 เห็นชอบให้นาย Peter Sutherland ชาวไอริชเป็นเลขาธิการแทนคนใหม่ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่ง EC Competition Commissioner เข้ารับตำแหน่งประธานกรรมการแทน ซึ่งนาย Sutherland ได้ประกาศในที่ประชุมว่า เพื่อให้การเจรจารอบอุรุกวัยสามารถยุติได้ภายในวันที่ 15 ธันวาคม 2536 ตามเป้าหมาย ประเทศภาคี GATT ควรมีความตั้งใจจริง และร่วมมือกันผลักดันการเจรจาอย่างจริงจัง โดยเสนอให้มีการเจรจาเรื่องการเข้าสู่ตลาดของสินค้าและบริการอย่างจริงจังที่นครเจนีวา ตั้งแต่เดือนกันยายน ถึงพฤศจิกายน 2536 และเสนอให้จัดตั้ง informal group หรือเรื่อง institution และ dispute settlement เพื่อหาข้อสรุปให้ได้ภายในสัปดาห์ที่ 3 ของเดือนตุลาคม นอกจากนี้ยังได้เสนอว่า ในการหารือประเด็นต่างๆ ที่ยังคงอยู่ ควรให้มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระของร่างกรมสารสุดท้ายในระดับที่น้อยที่สุด

กรกฎาคม 2536

กลุ่ม G7 ได้ประชุมสุดยอดครั้งที่ 19 เมื่อวันที่ 7 - 9 กรกฎาคม 2536 ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่มีความเกี่ยวโยงกันในระหว่างประเทศมหาอำนาจเหล่านี้

ในส่วนของ การเจรจารอบอุรุกวัย กลุ่ม G7 ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเจรจารอบอุรุกวัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโลก และตกลงจะร่วมกันผลักดันให้การเจรจารอบอุรุกวัยสำเร็จให้ได้ภายในปี 2536 ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกับแถลงการณ์ร่วมของกลุ่มครีนส์ที่ยื่นต่อกลุ่ม G7

อย่างไรก็ตาม ผลการประชุมสุดยอด G7 ในอดีตแต่ละครั้งที่ผ่านมา แม้ที่ประชุมจะแสดงความมุ่งมั่นให้การเจรจารอบอุรุกวัยยุติได้โดยเร็ว แต่ผลที่เกิดขึ้นจริงก็คือ การเจรจาไม่สามารถยุติได้ตามที่ทุกฝ่ายตั้งเป้าไว้ หลายประเทศจึงมีทัศนคติในแง่ลบต่อผลการประชุมตามที่กล่าวในแถลงการณ์ร่วม

ในขณะเดียวกัน กลุ่ม QUAD ได้มีการประชุมหารือเพื่อแก้ไขปัญหาที่ยังขัดแย้งกันในการเจรจารอบอุรุกวัย และสามารถตกลงกันได้ในเรื่องต่อไปนี้

- (1) การเปิดตลาดสินค้าอุตสาหกรรม
- (2) การเปิดตลาดสินค้าเกษตร
- (3) การค้าบริการ

อย่างไรก็ตาม กลุ่ม QUAD สามารถตกลงกันได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น แต่ยังไม่สามารถตกลงกันได้ ในรายละเอียด เช่น เรื่องเกษตร สิ่งทอ การค้าบริการ

กลุ่มเจรจาการเข้าสู่ตลาดได้ประชุมหารือกันบ่อยครั้งที่นครเจนีวา โดยในการประชุมกลุ่ม QUAD ได้เรียกร้องให้ประเทศอื่น ๆ เข้าร่วมในการลด/ยกเลิกภาษีศุลกากรในรายการสินค้าต่าง ๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะใน 9 รายการสินค้าซึ่งกลุ่ม QUAD ได้ตกลงกันแล้ว

นอกจากนี้ สหรัฐฯ และประชาคมยุโรปยังได้เสนอขอเจรจาสองฝ่ายในด้านการเปิดตลาดสินค้าอุตสาหกรรมกับหลายประเทศ รวมทั้งไทย ที่นครเจนีวาด้วย

ขณะเดียวกัน ประเทศพัฒนาแล้วในกลุ่มแคร์นส์ ซึ่งได้แก่ นิวซีแลนด์ และแคนาดา ก็ได้ทาบทามประเทศต่าง ๆ รวมทั้งไทย ให้ปรับลดภาษีศุลกากรสินค้าในหมวดประมงลงมาอยู่ในระดับต่ำเพื่อแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะร่วมเจรจาเปิดตลาด แต่สหรัฐฯ และประชาคมยุโรป มีท่าทีว่ายังไม่พร้อมกับการลดภาษีศุลกากรสินค้าประมง

การเสนอขอเจรจาด้านการเข้าสู่ตลาดของประเทศในกลุ่ม QUAD เป็นสัญญาณที่ดีที่แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของประเทศมหาอำนาจที่จะผลักดันให้การเจรจารอบอุรุกวัยยุติได้โดยเร็ว แต่การเสนอลดภาษีศุลกากรสินค้าอุตสาหกรรมบางรายการลงเหลือ 0 ก็สร้างความลำบากใจให้ประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งไทยซึ่งมีศักยภาพการพัฒนา และผลประโยชน์ในเรื่องสินค้าอุตสาหกรรมน้อยกว่าประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศกำลังพัฒนาจึงพยายามผลักดันให้ประเทศพัฒนาแล้วตระหนักถึงความสำคัญของการเจรจาเปิดตลาดในด้านอื่น ๆ เช่น เกษตร และสิ่งทอ ไปพร้อม ๆ กันด้วย เพื่อความสมดุลในการเจรจา

กันยายน 2536

ฝรั่งเศสซึ่งไม่เห็นด้วยกับข้อตกลงสองฝ่ายเรื่องการลดการอุดหนุนการส่งออกสินค้าเกษตรระหว่างสหรัฐฯ กับประชาคมยุโรป ได้พยายามเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกอื่น ๆ เช่น เยอรมัน ไอร์แลนด์ อิตาลี สนับสนุนตนในการขอเปิดการเจรจาใหม่กับสหรัฐฯ และได้ยกเรื่องให้ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ และรัฐมนตรีเกษตรของประชาคมยุโรปพิจารณาในวันที่ 20 กันยายน 2526

อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมของประชาคมยุโรป สามารถประนีประนอมกับฝรั่งเศส โดยมอบหมายให้ Sir Brittan รัฐมนตรีการค้าของประชาคมยุโรป นำข้อกังวลของฝรั่งเศสยกขึ้นหารือกับสหรัฐฯ ในการประชุมสองฝ่ายเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2536 แต่ก็ยังไม่สามารถหาข้อยุติได้เพราะทั้งสหรัฐฯ และฝรั่งเศสต่างก็ยืนยันในท่าทีเดิมของตนคือ ฝรั่งเศสยังยืนยันให้มีการเปิดเจรจาข้อตกลงสองฝ่ายการลดการอุดหนุนส่งออกสินค้าเกษตรระหว่างประชาคมยุโรปกับสหรัฐฯ ใหม่ ในขณะที่สหรัฐฯ พอใจกับข้อตกลงดังกล่าวแล้ว และต้องการให้นำข้อตกลงดังกล่าวมาผนวกเข้ากับร่างกรมสารสุดท้าย เพื่อให้การเจรจาสามารถหาข้อยุติได้ภายในวันที่ 15 ธันวาคม 2536

ประเทศอื่น ๆ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ละตินอเมริกา และไทย ได้แสดงท่าทีคัดค้านการกระทำของฝรั่งเศส เพราะเกรงว่าจะทำให้การเจรจาไม่สามารถยุติได้ภายในปลายปี 2536

ตุลาคม 2536

ฝรั่งเศสซึ่งเคยแสดงท่าทีแข็งกร้าวไม่ยอมรับการเจรจานั้น ได้มีท่าทีอ่อนลง โดยสหพันธ์สหกรณ์ การเกษตรของฝรั่งเศส ซึ่งเคยยื่นกรณตลอดมาจะให้แก้ไขความตกลงดังกล่าว มีที่ท้าวว่าจะยอมลดความ แข็งกร้าวลง และจากการสำรวจความเห็นของนักธุรกิจชั้นนำของฝรั่งเศสพบว่า เสียงส่วนใหญ่ต้องการให้ การเจรจารอบอุรุกวัยยุติลง และแสดงความไม่พอใจที่เกษตรกรฝรั่งเศสมีที่ท่าขัดขวางการเจรจา นอกจากนี้ ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสก็ได้เดินทางไปกรุงวอชิงตัน ดีซี เพื่อหยั่งเสียงสหรัฐฯ เกี่ยวกับเรื่องสินค้า เกษตร ซึ่งสหรัฐฯ ยังยืนยันว่าไม่ต้องการเปิดเจรจาความตกลงดังกล่าวใหม่

นอกจากนี้ ญี่ปุ่นซึ่งยืนยันท่าทีมาโดยตลอดว่าจะไม่เปิดตลาดข้าว ได้ยอมเปิดตลาดนำเข้าข้าวในปี นี้ เนื่องจากปัญหาผลผลิตข้าวในประเทศตกต่ำ จึงอาจเป็นสัญญาณที่ดีว่าญี่ปุ่นอาจยอมเปิดตลาดข้าวใน การเจรจารอบอุรุกวัย อย่างไรก็ตาม พรรคร่วมรัฐบาล และรัฐมนตรีญี่ปุ่นบางคนได้ออกมายืนยันว่า ญี่ปุ่นจะยังคง ไม่ยอมเปิดตลาดข้าวในการเจรจารอบอุรุกวัย

15 ธันวาคม 2536

เป็นวันที่ประวัติศาสตร์โลกอีกวันหนึ่งที่จะต้องจารึกไว้เนื่องจากเป็นวันที่ประเทศที่เข้าร่วมเจรจาใน ระดับเจ้าหน้าที่ จำนวน 117 ประเทศ มีความเห็นพ้องกันให้สรุปผลปิดรอบการเจรจารอบอุรุกวัย ซึ่งถือว่าเป็น การเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์การค้าระหว่างประเทศของโลกให้มีความเป็นธรรม ชัดเจน และมีระเบียบวินัย มากยิ่งขึ้น รวมทั้งได้มีการยกฐานะของแกตต์เป็นองค์การการค้าโลก (WTO) โดยจะเป็นองค์กรระหว่าง ประเทศในระดับเดียวกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารโลก (World Bank) การยกฐานะ เช่นนี้จะทำให้กลไกการควบคุมให้ประเทศต่างๆ ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ ดำเนินนโยบายและมาตรการการค้าที่ไม่ เอาจเปรียบกันเป็นไปอย่างได้ผลมากขึ้น เป็นการเพิ่มการแข่งขันในตลาดโลกเพื่อผลประโยชน์ของผู้ผลิตที่มี ประสิทธิภาพ โดยความตกลงนี้ จะมีผลใช้บังคับในต้นปี 2538 เป็นต้นไป

การเจรจาดังนี้ มีความล่าช้าจากเป้าหมายที่ตั้งไว้ถึง 3 ปี เนื่องจากความซับซ้อนของเรื่องที่เจรจา และการที่มีจำนวนประเทศที่เข้าร่วมเจรจาจำนวนมากถึง 117 ประเทศ รวมความตกลงระหว่างประเทศที่ตกลง กันได้ทั้งสิ้น 15 ความตกลง และยังมีการแก้ไขความตกลงแกตต์กับข้อตกลงย่อยในเรื่องที่เกี่ยวกับกลไก การทำงานของ GATT และขบวนการยุติข้อพิพาททางการค้าด้วย จึงนับเป็นการเจรจาการค้าที่มีความสำคัญต่อ แนวทางการค้าโลกในอนาคตเป็นอย่างยิ่ง

6. ผลของการเจรจารอบอุรุกวัย (จัดตั้งองค์การการค้าโลก หรือ WTO)

การที่ที่ประชุมภาคีแกตต์ระดับเจ้าหน้าที่สามารถตกลงกันปิดรอบการเจรจา เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2536 ทำให้เกิดการปิดการเจรจารอบอุรุกวัยอย่างเป็นทางการในการประชุมระดับรัฐมนตรี ในวันที่ 15 เมษายน 2537 ที่เมืองมาราเกช ประเทศมอริออคโค ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีได้ร่วมกันลงนามรับรองกรรมสาร สุดท้าย (Final Act) ที่รวบรวมผลการเจรจารอบอุรุกวัย และได้ปรับเปลี่ยนระดับแกตต์มาเป็นองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2538 มีฐานะเป็นองค์กรระหว่างประเทศ

ทัดเทียมกับองค์กรอื่นๆ เช่น ธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เป็นต้น โดย WTO มีหน้าที่บริหาร และดูแลความตกลงต่างๆ อันเป็นผลจากการเจรจารอบอุรุกวัย

6.1 โครงสร้างของ WTO

โครงสร้างของ WTO ประกอบด้วย

- ที่ประชุมระดับรัฐมนตรี (Ministerial Conference) เป็นระดับที่ทำหน้าที่ตัดสินใจสูงสุด ประกอบด้วยผู้แทนระดับสูงจากสมาชิกทุกประเทศ โดยประชุมทุก 2 ปี

- คณะมนตรีทั่วไป (General Council) ทำหน้าที่แทนที่ประชุมระดับรัฐมนตรีในช่วง 2 ปีที่ยังไม่มีการประชุมระดับรัฐมนตรี รวมทั้งการออกกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการต่างๆ นอกจากนี้ จะทำหน้าที่เป็นองค์กรระงับข้อพิพาท และคณะกรรมการทบทวนนโยบายด้านการค้าอีกด้วย

- คณะมนตรีสำหรับการค้าสินค้า (Council for Trade in Goods) มีหน้าที่ดูแลบริหารความตกลง GATT 1994 และความตกลงเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้า

- คณะมนตรีสำหรับการค้าบริการ (Council for Trade in Services) มีหน้าที่ดูแลความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ

- คณะมนตรีสำหรับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Council for Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) มีหน้าที่ดูแลความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า

- คณะกรรมการว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (Committee for Trade and Development) ทำหน้าที่ทบทวนบทบัญญัติพิเศษ ในความตกลงการค้าพหุภาคีต่างๆ เพื่อปรับปรุงให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศกำลังพัฒนา

- คณะกรรมการว่าด้วยมาตรการจำกัดดุลการชำระเงิน (Committee on Balance-of-Payment Restrictions)

- คณะกรรมการว่าด้วยงบประมาณ การเงิน และการบริหาร (Committee on Budget, Finance and Administration)

6.2 สถานะของ WTO

- มีสภาพนิติบุคคลตามกฎหมาย

- ได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันจากประเทศสมาชิก

6.3 หน้าที่ของ WTO

- บริหารความตกลงพหุภาคีต่างๆ ซึ่งครอบคลุมถึงการค้าบริการ การลงทุน และทรัพย์สินทางปัญญา

- เป็นเวทีการเจรจาระหว่างสมาชิกในเรื่องความสัมพันธ์ทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับความตกลงฉบับต่าง ๆ ตลอดจนการปฏิบัติตามผลของการเจรจา
- บริหารความเข้าใจว่าด้วยกระบวนการระงับข้อพิพาทและกลไกทบทวนนโยบายการค้า
- ร่วมมือกันกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารโลก (World Bank) เพื่อให้การวางนโยบายเศรษฐกิจสอดคล้องกัน

6.4 ความตกลงที่อยู่ภายใต้ WTO

ประกอบด้วยผลการเจรจารอบอุรุกวัย ที่รวมความตกลง และข้อตัดสินใจต่างๆ ของรัฐมนตรี เข้าไว้ด้วยกัน รวมกันเรียกว่า “กรรมสารสุดท้าย” (Final Act) มีความหนากว่า 500 หน้า

ความตกลงที่สำคัญ อาทิ

- ความตกลง GATT 1994
- พิธีสารรอบอุรุกวัยแนบท้ายผลการเจรจาเปิดตลาดสินค้าและบริการ
- ความตกลงสินค้าเกษตร
- ความตกลงว่าด้วยมาตรการด้านสุขอนามัย
- ความตกลงว่าด้วยสิ่งทอและเสื้อผ้า
- ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า
- ความตกลงว่าด้วยมาตรการการลงทุนที่เกี่ยวกับการค้า
- ความตกลงว่าด้วยการตอบโต้การทุ่มตลาด
- ความตกลงว่าด้วยการประเมินราคาเพื่อการศุลกากร
- ความตกลงว่าด้วยการตรวจสอบสินค้าก่อนส่งออก
- ความตกลงว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า
- ความตกลงว่าด้วยระเบียบการออกใบอนุญาตนำเข้า
- ความตกลงว่าด้วยการอุดหนุนและมาตรการตอบโต้การอุดหนุน
- ความตกลงว่าด้วยมาตรการปกป้อง
- ความตกลงว่าด้วยการค้าบริการ
- ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า
- ความตกลงว่าด้วยการยุติข้อพิพาท
- การทบทวนกลไกนโยบายด้านการค้า
- ความตกลงย่อยอื่น ๆ ที่เป็นผลการเจรจารอบโตเกียว นอกเหนือจากข้างต้น
- ข้อตัดสินใจและปฏิญญาของรัฐมนตรีในเรื่องต่างๆ

7. ผลประโยชน์ที่ไทยได้รับในการเข้าร่วมเป็นสมาชิก WTO

ผลการเจรจารอบอุรุกวัยเป็นผลของการประนีประนอมทำที่ระหว่างสมาชิกทั้งหมดของแกตต์ ซึ่งผลเหล่านี้ได้ให้สิทธิประโยชน์ แต่ในขณะเดียวกันก็สร้างพันธกรณีแก่สมาชิก เช่นเดียวกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศทั่วไป

สำหรับผลประโยชน์ที่คาดว่าประเทศไทยจะได้รับจากการเจรจารอบอุรุกวัย สรุปได้ดังนี้

7.1 การมีกฎระเบียบการค้าโลกที่ได้รับการปรับปรุงให้รัดกุมเข้มแข็งขึ้น

(1) ได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎเกณฑ์การค้าให้มีความชัดเจนรัดกุม มีความโปร่งใสและเป็นธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการปรับปรุงกระบวนการระงับข้อพิพาทให้มีความรวดเร็วและมีผลใช้บังคับที่เข้มงวดกว่าเดิม อันจะทำให้ประเทศใหญ่หันมาใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทในระบบพหุภาคีมากกว่าที่จะใช้อำนาจทางเศรษฐกิจแต่ฝ่ายเดียว และจะทำให้การใช้มาตรการฝ่ายเดียวและการบีบคั้นในด้านทวิภาคีลดลง อันจะเป็นผลดีกับประเทศไทย

(2) ได้มีการสร้างกฎระเบียบทางการค้าสินค้าเกษตรขึ้นเป็นครั้งแรก โดยรวมถึงการลดการอุดหนุนทุกชนิดและการเปิดตลาดสินค้าเกษตร เพื่อการขยายการค้าและส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรมในตลาดโลก ดังนั้น การเข้าสู่ตลาดจะสะดวกขึ้นและการแข่งขันกับประเทศอื่นจะมีความเป็นธรรมมากขึ้น ผลโดยทั่วไปก็คือราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกจะมีแนวโน้มสูงขึ้นกว่าในอดีต และจากการศึกษาขององค์การศกศตว่า การลดการอุดหนุนดังกล่าว จะทำให้ราคาสินค้าเกษตรสูงขึ้น

(3) ในด้านทรัพย์สินทางปัญญา ได้มีการกำหนดมาตรฐานสากลของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเป็นที่ยอมรับของประเทศสมาชิก ในเรื่องสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าและเครื่องหมายบริการ ลิขสิทธิ์และสิทธิเกี่ยวเนื่อง การออกแบบวงจรรวม สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความลับทางการค้า และการออกแบบอุตสาหกรรม รวมทั้งได้กำหนดให้ใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทในองค์การการค้าโลก ซึ่งจะมีผลในการลดแรงกดดันในระดับทวิภาคีในด้านนี้ลง

นอกจากนี้ ยังได้กำหนดกฎระเบียบในการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการกำหนดให้มีมาตรการ ณ จุดผ่านแดน เพื่อตรวจสอบสินค้าละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาด้วย กฎระเบียบเหล่านี้ จะส่งเสริมบรรยากาศการลงทุนเพราะผู้ลงทุนทราบว่าจะไม่มีการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและจะกระตุ้นให้ผู้ผลิตของไทยพัฒนามาตรฐานการผลิตและคิดค้นสร้างสรรค์งานที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมไปอีกระดับหนึ่ง และจะเป็นการคุ้มครองงานอันมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของไทยด้วย

7.2 การขยายตัวของการค้าโลก

ผลการเจรจารอบอุรุกวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของตลาดเปิด จะส่งผลให้การค้าขยายตัวมากขึ้น ซึ่งหมายความว่ารายได้รวมของโลกจะเพิ่มมากขึ้น และจากประมาณการขององค์การระหว่างประเทศที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปก็คาดว่าหมายในทำนองเดียวกันนี้ เช่น ประมาณการของสำนักงานเลขาธิการแกตต์

พบว่าเมื่อถึงปี 2548 อันเป็นปีที่การเปิดเสรีตามที่ตกลงในรอบนี้เสร็จสิ้น รายได้รวมทั่วโลกจะสูงขึ้นปีละ 235 พันล้านเหรียญสหรัฐ และธนาคารโลกร่วมกับ OECD ประมาณว่าภายในปี 2545 รายได้รวมต่อปีจะสูงขึ้น 213 พันล้านเหรียญสหรัฐ⁴ เมื่อรายได้ทั่วโลกสูงขึ้น โดยทั่วไปประเทศที่มีศักยภาพทางการผลิตเพื่อส่งออกสูง เช่นไทย ย่อมมีโอกาสและช่องทางที่จะขยายการลงทุนและการค้ามากขึ้น

7.3 การขยายตัวของการค้าไทย

ความเจริญและการพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทยทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ต้องพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้ว่า สัดส่วนการค้าระหว่างประเทศของไทยต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ได้เพิ่มจากร้อยละ 42 ในปี 2526 เป็นร้อยละ 65 ในปี 2536 โดยมูลค่าการค้าระหว่างประเทศได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นถึง 7 เท่าตัว จาก 3.5 แสนล้านบาทในปี 2525 เป็น 2.1 ล้านล้านบาทในปี 2536 อันเป็นผลจากการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกถึง 8 เท่า โดยสรุป ประเทศไทยมีผลประโยชน์ทางการค้าระหว่างประเทศที่จะต้องปกป้อง รักษา และเพิ่มพูนให้สูงขึ้น และการเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกจะทำให้ไทยได้รับผลประโยชน์ต่างๆ เช่น

(1) ในด้านการเปิดตลาดสินค้าอุตสาหกรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ประเทศสมาชิกที่เป็นคู่ค้าสำคัญของไทย ต่างก็ได้ผูกพันที่จะเปิดตลาดโดยการลดหรือยกเลิกภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าแทบทุกชนิด โดยจะลดภาษีศุลกากรลงจากอัตราเฉลี่ยเดิม ประมาณร้อยละ 40 การเปิดตลาดให้กว้างขึ้นนี้ จะทำให้ไทยซึ่งมีศักยภาพในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าจากทรัพยากรธรรมชาติ มีโอกาสที่จะขยายการค้าได้มากขึ้น

ทั้งนี้ หากมองผลประโยชน์ในรูปมูลค่าส่งออก ไทยได้ประโยชน์จากการที่ประเทศคู่ค้า หรือตลาดใหม่ ลดภาษีสินค้าที่ไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน เช่น อัญมณีและเครื่องประดับ สิ่งทอ คอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์ แผงวงจรไฟฟ้า รองเท้า และสินค้าเกษตรแปรรูป เป็นต้น

(2) ในด้านสินค้าเกษตรนั้น ประเทศสมาชิกจะต้องเปิดตลาดสินค้าเกษตร โดยมีพันธกรณีที่จะต้องลดอัตราภาษีศุลกากรลงอย่างน้อยร้อยละ 36 สำหรับประเทศพัฒนาแล้ว และร้อยละ 24 สำหรับประเทศกำลังพัฒนา ลดการอุดหนุนภายใน และการอุดหนุนส่งออก ตลอดจนยกเลิกการห้ามนำเข้าและเปลี่ยนมาตรการที่มีใช้ภาษีเป็นภาษีศุลกากร

การเข้าสู่ตลาดสินค้าเกษตรของไทยจะสะดวกขึ้น และการแข่งขันกับประเทศอื่นจะมีความเป็นธรรมมากขึ้น เช่น การลดภาษีศุลกากรข้าว มันสำปะหลัง สับปะรดกระป๋อง ดอกกล้วยไม้สด และน้ำมันปาล์ม เป็นต้น ผลการศึกษาขององค์การพบว่า การลดการอุดหนุนสินค้าเกษตรจะทำให้ราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกสูงขึ้นโดยเฉลี่ย ประมาณร้อยละ 10 โดยเฉพาะอย่างยิ่งราคาน้ำตาลจะสูงขึ้นประมาณร้อยละ 18.3 ข้าวราคาสูงขึ้นประมาณร้อยละ 10.6 ข้าวโพดราคาสูงขึ้นประมาณร้อยละ 4.8 นอกจากนี้ การเปลี่ยนมาตรการจำกัดการนำเข้าเป็นโควตาภาษีจะทำให้ประเทศที่เคยปิดตลาดข้าว เช่น ญี่ปุ่น และเกาหลี ต้องยกเลิกการห้ามนำเข้า

⁴ การประมาณการนี้ได้กระทำขึ้นก่อนเหตุการณ์ 11 กันยายน 2544 ในสหรัฐฯ อันส่งผลให้เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก

(3) ในส่วนของการเปิดตลาดสินค้าสิ่งทอ ไทยในฐานะประเทศที่มีสินค้าสิ่งทอเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ ประสบผลสำเร็จในการผลักดันให้มีการเปิดเสรีการค้าสิ่งทออย่างจริงจัง ในขณะที่เดียวกัน ไทยไม่มีข้อจำกัดด้านปริมาณการนำเข้าสิ่งทอ ไทยจึงไม่ได้รับผลกระทบจากข้อผูกพันที่จะต้องเปิดเสรีการค้าสิ่งทอ แต่ประเทศผู้นำเข้า หรือประเทศที่มีโควตา จะต้องยกเลิกโควตา และเปิดเสรีการค้าสิ่งทอภายใน 10 ปี ซึ่งจะทำให้ภายในปี 2548 ไทยจะสามารถส่งออกสิ่งทอไปยังประเทศต่างๆ ได้โดยไม่มีโควตา

(4) มีกฎเกณฑ์การค้าที่มีความเป็นธรรม และกระชับรัดกุมขึ้น ประเทศภาคีเกิดต้องมีพันธกรณีที่จะต้องใช้มาตรการต่อต้านการอุดหนุน (CVD) หรือตอบโต้การทุ่มตลาด อย่างเป็นธรรมมากขึ้น ไม่สามารถใช้อนุมาตรการเหล่านี้ได้ตามอำเภอใจ แต่จะต้องไต่สวน และพิจารณาดีให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ใน WTO

ในส่วนของการใช้มาตรการด้านสุขอนามัย และมาตรการทางเทคนิคที่เกี่ยวกับการค้าก็เช่นกัน ประเทศสมาชิก WTO ก็จะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับพันธกรณีของ WTO ไม่สามารถใช้อนุมาตรการเหล่านี้ได้ตามอำเภอใจ แต่จะต้องกำหนดมาตรฐานให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ หรือมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มารองรับ เป็นต้น

(5) มีเวทีแก้ไขปัญหาข้อพิพาททางการค้าที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นผลดีต่อประเทศเล็ก เช่น ไทย ให้สามารถต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมกับประเทศใหญ่ เช่น สหรัฐฯ ได้ ซึ่งหากประเทศใหญ่แพ้คดี ก็จะต้องทำตามคำตัดสิน ไม่เช่นนั้นไทยก็สามารถตอบโต้ทางการค้าได้

8. ไทยเสียอะไร

เนื่องจากผลการเจรจารอบอุรุกวัยเกิดจากการประนีประนอมท่าทีระหว่างสมาชิกทั้งหมดของแกตต์ ซึ่งคงไม่มีสมาชิกใดได้ผลประโยชน์ในทุกเรื่อง หรือเสียผลประโยชน์ในทุกเรื่อง แต่จะต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ คือมีทั้งได้ประโยชน์ และเสียประโยชน์ แต่เมื่อมองในภาพรวมแล้ว น่าจะได้รับผลประโยชน์มากกว่าผลเสีย

ทั้งนี้ ในส่วนของผลเสีย จะอยู่ในลักษณะของพันธกรณี หรือข้อผูกพันที่จะต้องเปิดเสรีมากขึ้น ดังนี้

(1) การเปิดตลาด ไทยต้องเปิดตลาดทั้งสินค้าเกษตร และสินค้าอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น โดยในส่วนสินค้าเกษตร ไทยต้องลดภาษีสินค้าเกษตรรวม 740 รายการ (พิกัด HS 6-7 หลัก) โดยเฉลี่ยลงร้อยละ 24 ภายใน 10 ปี ต้องยกเลิกมาตรการที่มีใช้ภาษีและเปลี่ยนมาใช้มาตรการโควตาภาษีแทนในสินค้า 23 รายการ ต้องผูกพันที่จะลดวงเงินอุดหนุนสินค้าเกษตรลงจาก 22,000 ล้านบาท ในปี 2538 เหลือ 19,000 ล้านบาท ในปี 2547 อย่างไรก็ตาม ไทยได้ให้การอุดหนุนสินค้าเกษตรต่ำกว่าปริมาณที่ไทยผูกพันกับ WTO อยู่แล้ว

ในส่วนของสินค้าอุตสาหกรรม ไทยจะต้องลดภาษีสินค้าอุตสาหกรรม (พิกัด 6-7 หลัก หรือ 3,150 รายการ) ลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 28 ภายใน 5 ปี

(2) สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ไทยจะต้องปรับมาตรฐานในเรื่องนี้ให้สูงขึ้น มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยการปรับปรุงกฎหมาย เช่น กฎหมายสิทธิบัตร กฎหมายเครื่องหมายการค้า กฎหมายที่ออกใหม่ เช่น กฎหมายให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความลับทางการค้า การออกแบบผังภูมิของวงจร การคุ้มครองพันธุ์พืช

อย่างไรก็ดี ในอีกด้านหนึ่งการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะช่วยให้มีการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ มีการพัฒนาความรู้ใหม่ๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น

(3) การค้าบริการ จะต้องสัญญาว่าจะคงระดับการเปิดเสรีด้านการเข้าสู่ตลาด และการปฏิบัติ

เยี่ยงคนชาติใน 10 สาขาบริการ เช่น บริการธุรกิจ การสื่อสารโทรคมนาคม การก่อสร้างและวิศวกรรม การจัดจำหน่าย เป็นต้น เท่ากับที่กฎหมายซึ่งบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันได้ให้อำนาจไว้ เช่น เปิดตลาดให้ต่างชาติถือหุ้นได้ไม่เกินร้อยละ 49 และจำนวนผู้ถือหุ้นไม่มากกว่าคนไทย เปิดให้คนต่างชาติเข้ามาประกอบอาชีพได้เฉพาะในระดับผู้บริหารจัดการ ผู้เชี่ยวชาญ และบางอาชีพที่ไม่ได้สงวนสำหรับคนไทย เป็นต้น

(4) การปรับกฎหมายและมาตรการ ไทยต้องปรับกฎหมายและมาตรการบางอย่างให้สอดคล้องกับพันธกรณีที่ได้ไว้กับ WTO เช่น การออกกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด และต่อต้านการอุดหนุน การยกเลิกการใช้มาตรการ local content ในสินค้ารถยนต์ และนม ตลอดจนการค่อยๆ ยกเลิกการอุดหนุนที่มีเงื่อนไขส่งออก เป็นต้น

(5) การแข่งขันที่ความรุนแรงขึ้น มีการนำเรื่องใหม่ๆ นอกเหนือจากการค้าสินค้าเข้ามาในเวทีเจรจาของ WTO เช่น ทรัพย์สินทางปัญญา การค้าบริการ เป็นต้น ซึ่งไทยก็ต้องปรับตัว และเตรียมพร้อมที่จะเจรจาต่อรองในเรื่องใหม่ๆ เหล่านี้

9. สรุป

ผลการเจรจารอบอุรุกวัยเป็นจุดเริ่มต้นของโอกาส และความท้าทายของไทย ผลที่ได้มีทั้งในแง่บวกและหน้าที่หรือพันธกรณีที่ไทยจะต้องปรับตัว

ไทยในฐานะที่เป็นประเทศขนาดเล็กที่ยังต้องพึ่งพารายได้จากการส่งออก การมีกติการะหว่างประเทศที่โปร่งใส และเป็นธรรมเป็นสิ่งที่ประเทศไทยในเวทีการค้าโลก เพราะจะทำให้ไม่ถูกรังแกหรือเอาเปรียบจากประเทศใหญ่ ที่มีอำนาจต่อรองมากกว่า นำอำนาจฝ่ายเดียวมาใช้ตามอำเภอใจ

ในขณะเดียวกัน ในกระบวนการเจรจา ไทยได้มองผลในภาพรวม เพื่อให้ผลการเจรจาที่ออกมา ไทยให้เสียประโยชน์น้อยที่สุด สำหรับในส่วนที่ไทยจะต้องมีการเปิดตลาดให้ต่างชาติเข้ามาแข่งขันกับอุตสาหกรรมภายใน ก็ได้เจรจาเพื่อขอเวลาให้อุตสาหกรรมภายในได้ปรับตัว เพื่อรองรับการแข่งขัน ซึ่งผู้ประกอบการภายในประเทศก็ต้องสนใจให้ความสำคัญกับสถานการณ์การแข่งขันทางการค้าในโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และจะต้องเตรียมพร้อม พัฒนาตัวเองอยู่เสมอ

นอกจากนี้ ในระหว่างการเจรจา ไทยก็ได้หาพันธมิตรที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการเจรจา เช่น การร่วมกับกลุ่มเศรษฐกิจหลักด้านเรื่องสินค้าเกษตร เป็นต้น